

Erdélyi Örmény Gyökerek

Kevés embernek adatik meg az évezredváltás élménye. Mint ahogy az is, ha egyéni kezdeményezéseiket - mindannyiunk javára - közüggé tehetik. Ez a ritka lehetőség adatott meg az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjai számára, akiknek apró, meleg, barátságos "főhadiszállása" a Donáti utca tetején található. Négy évvel ezelőtt 23 lelkes ember, élükön dr. Issekutz Saroltával összedugta a fejét és olyan értéket mentett meg az utókornak, amellyel valamennyien gazdagabbak lettünk. Fennállásának és szemmel látható gyarapodásának 4 éves évfordulóját a "székház" homlokzatán felavatott emléktáblával ünnepelte az egyesület.

A kerámia dombormű - *Boldogasszonyanyánk* címmel - Máriát és a kisedet ábrázolja. Alkotója *Petrás Mária* csángómagyar iparművész.

A dombormű leleplezésénél *Dr. Nagy Gábor Tamás*, az I. kerület polgármestere köszöntötte a résztvevőket. Mint mondta, nincs kis és nagy ünnep, ünnepeinket mi magunk tehetjük nagygyá. Hajszálygyökerekhez hasonlította az egyesületet, amelyek a nemzet fáját táplálják. Hiszen a nevében is benne van a gyökér, amely értékes táplálékot szív ágába az anyaföldből. A kapucinusoktól *Pacsay Fidél atya* áldotta meg a domborművet. Megtudhattuk, hogy a magyar ősvallásban már szerepelt a segítő anya, aki megtölti a földet, a vizeket és az erdőket vaddal. A régi királyi családok nőtagjai is "boldogasszonyok" voltak, a férfiak tisztelték meg ezzel az elnevezéssel őket.

A dombormű leleplezése után az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tárlatát tekinthettük meg. Dr. Issekutz Sarolta bevezetőjében elmondta, hogy az örmények már a honfoglaláskor ott voltak a magyarok között. Esztergomban telepedtek le nagyobb számban. A tatárjárás után felcserként, pallérként dolgoztak, ők építették a hat karéjos templomokat. A törökvilág végnapjai Budán szintén örmények közreműködésével zajlottak le.

Az ősi örmény főváros, Ani a XIII. században pusztult el. Innen a Krimbe, majd Erdélybe vándoroltak és a XVIII. századtól lettek magyar nyelvűvé. Az 1848-as szabadságharcban igen nagy számban vettek részt az örmények: 1200 honvéddel, köztük 70 főtiszttel. Teleki Pálhoz fűződik a mondás: "Az örmények magyarabbak a magyarnál!"

Kiemelkedő szerepet vállaltak a haza politikai, parlamenti, kulturális és tudományos életében. Magyarországon jelenleg 15 000, Erdélyben pedig 10000 magyarörmény él.

- Politikai pártok, önkormányzat nem lehet elég erős civil szervezetek nélkül - hangsúlyozta dr. Nagy Gábor Tamás polgármester. - Fontos a nyelv, a kulturális hagyományok megőrzése, fontos, hogy tudjuk: honnan jöttünk, mi dolgozunk ebben a hazában. A kiállított művek - amelyek között található zománcképek, festmények, fafaragások, textíliák, rézkarcok, akvarellek, bőrmunkák és fotók is - különleges, értékes világot varázsolnak elénk.

Dr. Benedek Katalin művészettörténész mutatta be a kiállítás műveit, alkotóit. A tartalmas szakmai háttéranyag a mindent egybemosó globalizáció arctalan útvesztőjében kapunyitás lehet a hétköznapi csodája felé. A magyarörmények késői utódai optimisták, hagyományörző szellemük tovább él.

A műsor után emléklapot kaptunk, s kifelé ballagva búcsúzóul még szemünkbe ötlött a falra helyezett tábla, Vörösmarty idézete: "Emlékek nélkül népeknek híre csak árnyék..."

Stancsics Erzsébet (Várnegyed)

A Budavári Önkormányzat polgármestere, *dr. Nagy Gábor Tamás* leplezte le a millenniumi domborművet, és - mint arról a Várnegyedből idézett cikk beszámolt, rövid beszédet mondott, majd megtisztelte jelenlétével és beszédével az *Ezeréves keresztény államiságunk* című, örménymagyar képzőművészek alkotásaiból nyílt kiállítást is. Részletesen idézzük a

polgármester úr megnyitó beszédét, bár így néhol ismételjük Stancsics Erzsébet előbb közölt, Várnegyed-beli cikkét.

Hölgyeim és Uraim!

Nagyon örülök annak, hogy itt, a FIDESZ Fő-utcai irodájában - amelyet most alakítottunk át - otthont adtunk ennek a rendezvénynek. Azért örülök, mert lényeges dolog történik ezek között a falak között, amelyek - most így, dr. Issekutz Saroltával együtt gondolkodva derült ki - abszolút alkalmasak az ilyen típusú rendezvények megtartására.

A köszönet és a köszöntés szavai mellett azt a reményt is szeretném elmondani, hogy remélem ez az első alkalom, és nem az utolsó, hogy ebben a körben találkozunk. Érezzék magukat otthon ebben a teremben és máskor is jöjjenek el, hogyha talán legközelebbi terveink közt egy másik történelmi évfordulóra emlékezve, egy következő kiállítást nyitunk meg itt.

Úgy érzem, hogy politikai pártok... önkormányzat..., bármelyik minőségünket is nézzük, nem léteznek, nem lehetnek igazán erősek civil szervezetek nélkül, amelyek nem politikai befolyást akarnak az emberek között szerezni, hanem önmagukat akarják megjeleníteni. Saját értékeiket, hagyományaikat, nyelvüket, kultúrájukat megőrizni és továbbadni. Mindannyiunknak fontosak ezek az értékek: magyaroknak, magyarörményeknek és más kisebbségeknek - de mondhatnánk azt, hogy más, itt élőknek is - azért, hogy tudjuk: honnan jövünk, kik vagyunk, mi is a dolgunk ebben a világban, mi is a dolgunk igazán ebben a hazában.

Nekem személy szerint is sokat nyújtott ez a kiállítás, már ennyi idő alatt is, amennyit láttam belőle. Sokkal otthonosabb a terem annál, amit eddig láttam. Azért is, mert az itt kiállított képek, műalkotások, a felcsendülő zene olyan világot varázsoltak ide, amelyre bizony szükségünk van.

Jó néha megállni néhány percre. Eltűnődni az örök kérdésekről, amelyeket a művészet üzen nekünk.

Az alkotóknak külön köszönetet mondok, hogy ideadták ezeket a műtárgyakat, ezeket a kincseket, hogy mindannyiunknak örömet szerezzenek.

Még egyszer szeretném Petrás Mária csángó iparművésznek is megköszönni a gyönyörű alkotást, amelyet az előbb láthattunk épületük falán Nagyboldogasszonyunkról. Azért külön, mert ott a leleplezés előtt még nem dicsérhettem meg, hogy milyen szép. Azóta már láthattuk együtt és gratuláltam neki személyesen is.

Köszönöm figyelmüket.

(Dr. Nagy Gábor Tamás

Budavári Polgármester 2001. február

14-én elhangzott beszédét lejegyezte: Pintér Erzsébet)

A kiállítás szakmai megnyitásként dr. Benedek Katalin művészettörténész, (mellesleg a Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat képviselője) beszélt a kiállító alkotókról és a történelmi-kulturális háttérrel.

(A kiállítás megnyílása alkalmából ugyancsak tőle a magyarörmény múltjáról és értékeiről szóló, összefogott tájékoztatót hallhattak a Pannon-Rádió hallgatói is február 17-én, szombaton délután.)

Február 14-én a Fidesz-helyiségben, a megnyitón rövid műsort élvezhettek a jelenlévők: *Fogolyán Kristóf* zeneszerző-fuvolaművész játékát, aki saját szerzeményeit adta elő, valamint *Várady Mária* színművésznő remek versmondását, aki *Wass Albert Amikor a bújos az Istennel beszél* című versével örvendeztette meg a jelenlévőket. A *Dávid Csaba* író, (egyébként ugyancsak a Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat képviselője)

szerkesztésében bemutatott kulturális műsorban dr. Issekutz Sarolta az ezeréves - és nemzetalkotó elemként háromszáz éves - magyarországi örmény jelenlétről beszélt.

Következzék **dr. Benedek Katalin** művészettörténész megnyitója:

Tisztelt Polgármester úr, Hölgyeim és Uraim, kedves barátaink, rokonaink!

Államiságunk ezredfordulója érlelte a gondolatot, hogy annyi más méltó - és sajnos méltatlan - megemlékezés, bemutató és kiállítás mellett az örménymagyarok is így, kollektívan felmutathassák, mit is jelent számukra a vizuális művészetek nyelvén keresztény államiságunk ma, a mindent egybemosó globalizáció idején.

Meggyőződésük, hitük, belső megtartó erejük és istenadta tehetségük, ambíciójuk vezérli és segíti őket eligazodni ezen a szinte arctalan útvesztővé silányított úton. Szerencsére a kis közösségek és önfeláldozó vezetőik történelmünk során igazolták létjogosultságukat, s az örmény gyökerű, az évszázadok folyamán magyarrá, nemzetféltő erdélyi magyarrá vált távoli nép kiemelt helyet vívott ki magának.

Kapunyitásunk az I. kerületben az egymáshoz közeledés, segítőkészség, szervezés és alkotóerő egymást támogató hétköznapi csodája. A Polgármester Úrnak, Sarolta asszonynak és csapatának, a kiállító művészeknek és mindazoknak együttműködését dicséri, akik ebben hittek, ezért lelkesedtek és lehetőségeikhez, képességeikhez mértén hozzájárultak megvalósításához.

Örménymagyarok, a késő utódok őszinte megnyilatkozásai a teremben látható képző- és iparművészeti munkák, fotók. Alkotóikat ősi kultúránk, históriánk 1000 éves eseményei, mozzanatai inspirálták. Sugalmaztak szívnek, szemnek, képzeletnek és kéznek.

A sokféle, sokszínű kollekciónál határozott körvonalakkal bontakozik ki vallomásuk istenhitről, vallásról, erkölcsről, elődök tiszteletéről, nemzeti azonosságtudatról.

Előnyös génkeveredésű népközösség alakult, s vert gyökeret Erdélyben.

Az örménymagyarok ugyanis többnyire nem pesszimisták. Tekintsük csak végig a tárlaton látható műveket: a bennük megfogalmazott mondandóval előre és fölfelé mutatnak. Feltörekvő akaratot sugallnak. Nem az elmúlást, de az életet hirdetik.

Itt mindenki készült, akart, törekedett. Volt, aki már bevált, sikeresnek bizonyult műfaját, technikáját egy másikkal bővítette. Hátha általa még szebbet, igazabbat, többet fejezhet ki.

Dr. Tóth Rózsa - grafikus. Erre az alkalomra megfaragta - a fa erezetét, csomóit felhasználva, ritmusát érezve közvetíti felénk - a bensőjében élő Szűz Mária képet.

És Kátai Mester?! *Kátai Mihály*ról, a tűzzománcművészet doyenjéről, a Kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelep megálmodójáról, megvalósítójáról beszélek. A legnagyobbak közül való. Márcsak e négy munkája alapján is besorolhatjuk iparművészetét a nagyművészetek rendjébe. Műremekei egyszerre ékszerek, fémműves darabok, festmények, faragványok. Egyben, műfaji határ nélkül. Minden kicsiny részlet magában rejtje az egésznek tartalmát és lényegét - semmi sem hagyható el belőle. Ősi eredet, kozmikus világ, kultikus imádás, kereszténység és olykor némi frivolitás.

Itt állnak előttünk idoljai, a "Sellő", a "Kelet", és a "Délelőtt" címmel, összetettségükben is érthetően, tisztán. A művész, miközben megteremt és díszíti Boldogasszonyát, kultúrában, hitben át- és megéli legendáját.

Kopacz Mária a piktúra nyelvén szól. Látványra építő, kissé szürrealisztikus festményei szükséztávúak, egyéni ikonográfiáról tanúskodnak. Feszültség és játékosság jól megférnek egymással.

Borosnyay Klára impresszionista akvarellje látomás az "Égi fényről", a napfelkeltéről. Alkotója elmosódott foltokkal, áttűnő színátmenetekkel emlékezik a jelenetre.

Karácsony Ernő Kós Károly vonásainak megidézésével avatott arckép- és tájfestőként is szerepel kiállításunkon. A korszakos jelentőségű építész és szellemi öröksége jól illeszkedik a millenniumi gondolathoz.

Vákár Tibor ugyancsak építész és mint ilyen, nagyszerűen akvarellezik. Életét, munkásságát a szülőföld és a magyar múlt tisztelete hatja át. Építészként történelmi hagyatékunk mentését tűzte ki egyik fő feladatául. Ízig vérig örménymagyarként egész sorozatot szentelt úgynevezett "*Ararát szimfóniájában*" az örménység történetének, építészeti emlékeinek. Erdélyi városokról, településekről készített igényes rajzai, festményei - itt hárommal találkozhatunk - az értékörzés, értékmentés művészi megnyilvánulásai.

Kabdebó János kamerája kiválaszt, s ezáltal jelentőssé tesz világképére és világunk képére ráfelelő részleteket. A kiragadott, ám összefüggéseiből nem kiszakított darabok gondolatsorokat indítanak el nézőikben. Fényképei vonzóak. Zárt egészként jelennek meg a szellemmel és jó esztétikai érzékkel lencsevégre kapott motívumok - Gabriel arkangyaltól a tetovált "Jó fejig". Példaképe a nagy előd, az örménymagyar rokon, a brassói Halász Gyula, azaz a világhírű Brassai.

Balogh Réka, Ligeti Edina, Ligeti Dorottya, Dávid Attila - ők a legfiatalabbak. Textil, szőnyeg, fotó, bőrmunka, rézkarcok, olajkép jelzik kíváncsi, lendületes és elmélyült tevékenységüket.

Balogh Réka érdeklődését Kelet motívumkincse keltette fel, annak felhasználása, változatai különféle anyagokon. Mindez példája keleti szép örökségünk továbbélésének, gazdagodásának.

Ligeti Edina fotóin e kerület és az ország éke, a világörökség része, a Vár egy-egy, általa kiemelt részével találkozunk. A fotográfus szemével sajátos képkivágatot kapunk, mintegy újrakomponálva villantja fel a jólismert szegmenseket.

Ligeti Dorottya bőrmappájának növénymotívuma finoman cizellált ötvöstárgyként is megállná a helyét, mindkét művészeti ág erényeivel rendelkezik. Mégis szuverén mű, saját bőrében.

Dávid Attila díszlettervező. Amint látjuk könnyedén, erőlködés nélkül változtatja a műfajokat, tágítja határait. Olajképe, rézkarcai meggyőzőek. Ez utóbbiak: "Szövetség", "Város", "Katedrális" - a művész egy-egy sajátos felelete kivételes és magasztos ünnepünk titkaira.

Itt ma már elhangzott: "voltunk, vagyunk, leszünk nemzetalkotói e hazának". Kis kiállításunkat megtekintve reményünk és meggyőződésünk táplálkozhat, növekedhet. Bátran tehetjük és kell tennünk dolgainkat, hiszen *Boldogasszonyanyánk* oltalmában élünk. Köszönöm a figyelmüket.

Benedek Katalin

A szamosújvári örmények múltjából

Érdekesnek vélem az őseinket foglalkoztató, alább leírtakat: azt, amit tervbe vettek, bár megvalósítása, sajnos nem sikerült.